УДК 504.73:581.526.42 (477.43)

Онищенко В.А.[1], Любінська Л.Г.[2]
[1]Київ, [2]Кам'янець-Подільський

ГРАБОВО-ДУБОВІ ЛІСИ УР. ПАНІВЕЦЬКА ДАЧА (ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСТЬ)

Лісовий масив Панівецька дача розташований поблизу м.Кам'янця-Подільського. Територія є ботанічним заказником загальнодержавного значення. Подається 14 геоботанічних описів рослинності Панівецької дачі. Всі вони належать до ас. Isopyro thalictroidis-Carpinetum союзу Carpinion. Виділено 3 субасоціації. Одна із них описана як новий провізорний синтаксон. Наводяться види з Червоної книги України, виявлені в цьому лісовому масиві.

Панівецька дача – масив переважно грабово-дубового лісу, який знаходиться на південь від Кам'янця-Подільського на правобережжі р.Смотрич. Майже весь лісовий масив є ботанічним заказником загальнодержавного значення „Панівецька дача" площею 923 га.

За геоботанічним районуванням України [1] територія знаходиться в Європейсько-Сибірській лісостеповій області, Тернопільському (Західноподільському) окрузі дубово-грабових та дубових лісів і лучних степів, Бучацько-Борщівського геоботанічного району дубово-грабових та дубових лісів субсередземноморського характеру.

Характеристика рослинності Панівецької дачі опублікована в монографії „Охрана важнейших ботанических объектов Украины, Белоруссии, Молдавии" [3]. Метою нашої статті є дати докладнішу характеристику лісових ценозів цієї території, насамперед їх видового складу та інтерпретації з точки зору флористичної класифікації рослинності. Авторами в Панівецькій дачі в 2004 р. зроблено 14 геоботанічних описів (табл. 1). Всі описи є подвійними – кожна ділянка описувалася навесні і влітку для вищої повноти виявлення видового складу.

Всі описи віднесено до однієї асоціації (за флористичною

Таблиця 1.

Описи лісової рослинності ур. Панівецька дача.

Номер в таблиці	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Номер ділянки в базі даних	9	12	1	10	6	2	3	4	8	7	5	11	13	14
Експозиція	-	SEE	NE	NEE	NE	-	-	S	-	-	-	NEE	S	SSE
Крутість	0	1	12	4	1	0	0	5	0	0	0	9	15	18
Ярус дерев	80	85	80	45	80	60	87	80	80	80	75	85	80	85
Ярус чагарників	15	0	3	5	15	20	3	3	15	5	10	3	1	0
Ярус трав влітку	40	60	15	22	45	17	30	50	30	30	25	27	28	20
Ярус трав навесні	40	80	20	22	60	25	30	60	50	40	25	27	22	20
Кількість видів	51	40	41	39	53	53	43	40	50	55	49	56	50	57
Синтаксон	1			2									3	
D Isopyro-Carpinetum corydaletosum cavae														
Corydalis cava	2	1		+	1						+	+		+
Lamium maculatum	+	4	+							1	+		+	+
Geranium phaeum		1												+
Sambucus nigra	+	+				+	+							
D Isopyro-Carpinetum caricetosum pilosae														
Carex pilosa	+	+		+	3	1	3	4	3	3	3	3	+	1
Viola mirabilis	+				+	+	+	+	+	+	+	1	+	+
Campanula rapunculoides				+		+	+	+	+	+		+	+	+
Vicia sepium						+		+	+	+		+		+
Lathyrus vernus	+			+	+	+	+	+	+	+	+	+		
Carex digitata												+		
D Isopyro-Carpinetum melicetosum pictae														
Carex brevicollis													+	
Brachypodium sylvatica	+													+
Bromopsis benekenii										+			+	
Carex muricata										+			+	+
Cornus mas						1	+	+	+			+	+	+
Cruciata glabra												+	+	1
Lathyrus niger				+							+	+	+	1
Melica picta											+	+	+	+
Poa nemoralis														+
Pyrethrum corymbosum														+
Scutellaria altissima	+													+
D Isopyro-Carpinetum														
Acer pseudoplatanus										2	+			
Arum besseranum	+									+	+			
Isopyrum thalictroides		+	2	+	+			+	+				+	+
Polygonatum latifolium	1	+	+	+	+	+	+	+	+	+	1	+	+	+
Ch Carpinion														
Carpinus betulus	5	5	5	4	4	+	5	5	5	5	5	5	5	5
Cerasus avium	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Galium intermedium	+		+		+	+	+				+	+		+
Ranunculus cassubicus	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Stellaria holostea	2	+	+	+	1	1	1	+	2	2	2	3	2	2
Tilia cordata	+	1	+	+	4	+	1	2	3	1	+	+		
Ch Fagetalia sylvaticae														
Anemone ranunculoides	1	+	1	2	2	2	+	1	1	1	2	1		+

Asarum europaeum	+	+	+	+	1		1	1	2	2	+	+	+	+
Carex sylvatica										+				
Corydalis solida	+	1	+	1	+	2	+	1	1	1	+	1	+	+
Gagea minima				+		+								
Gagea lutea	+	+	+		1	+	1	+	+	+	+	+		
Galanthus nivalis			+			+								
Galeobdolon luteum	2	4	+		2	+	2	2	1	3	2	+	+	
Galium odoratum	1				1				+					
Milium effusum		+			+		+		+	+			+	+
Polygonatum multiflorum				+					+	+	+	+		+
Pulmonaria obscura	+	1	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+	+
Stachys sylvatica		+			+			+		+				+
Scrophularia nodosa					+									
Viola reichenbachiana	+		+	+	+	+	+	+	+	1	+	+	+	+
Інші види														
Acer campestre	3	+	1	2	2	3	2	+	2	1	2	1	1	+
Acer platanoides		+	+	+	3		1		1		+		+	+
Acer tataricum			+	+		1	+				+	+	+	+
Aconitum lasiostomum											+			
Adoxa moschatellina		+												
Aegopodium podagraria		4			1	2	2	4	3	2	2	1		+
Ajuga reptans	+	+	+			+			+	+	+	+	+	+
Alliaria petiolata	+	+		+		+							+	+
Asparagus officinalis													+	
Ballota ruderalis						+								
Campanula trachelium	+	+	+		+				+	+	+	+	+	+
Carex muricata	+							+		+				
Cephalanthera damasonium													+	
Chaerophyllum temulum	+		+									+		
Chelidonium majus					+									
Clinopodium vulgare										+				
Convallaria majalis	1		+	+	+	+	+		+	+	+	+	3	2
Corylus avellana		+		+		1	+	+	+	+		+		+
Crataegus curvisepala	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+	+	+
Dactylis glomerata	+		+	+	1	+	+				+	+	+	+
Epipactis helleborine										+				
Euonymus europaea	+	+	+	+	+	2	+	+	+	+	+	+	+	+
Euonymus verrucosa	+		+	+	+	1	+	+	+	+	+	+	+	+
Euphorbia amygdaloides	+	+			+		+	+	+	+	+	+		
Festuca gigantea						+								
Ficaria verna	+	2	+	+	2	+		+	+					+
Fragaria vesca												+		
Fraxinus excelsior					+	2	+	+			1	+	+	
Galium aparine	1	1	+	1	1	+	2		+	1		+		+
Geum urbanum	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Glechoma hirsuta	1	+	+		+	+	+	+	1	+	+	+	+	+
Grossularia reclinata						+								
Hepatica nobilis		+			+	+	+		+	+	+	+		+
Hypericum perforatum											+			
Lapsana communis					+					+			+	
Lilium martagon	+								+					
Lonicera xylosteum	+		+			+								+
Lysimachia nummularia												+		
Majanthemum bifolium									+		+			
Melampyrum nemorosum				+	+	+	+	+					+	
Mellica nutans	+			+	+		1	3	2	3		1		
Mercurialis perennis	+	+		+	+									
Moehringia trinervia						+								

Omphalodes scorpioides		+		+	+	+								
Populus tremula	+													
Quercus robur	4	3	3	4	3	5	4	5	4	4	4	4	4	5
Rosa sp.	+		+			+								
Scilla bifolia	+	+				1					+	+		
Swida sanquinea	+		+	+	+	1	+	1	+	+	1	+	+	
Taraxacum officinale									+	+	+			
Torilis japonica										+				
Ulmus carpinifolia			+	+		+		+		+	+	+	1	+
Ulmus glabra					+	1	+		+			+		+
Veronica chamaedrys										+				+
Veronica hederifolia			+											+
Viburnum lantana	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Vincetoxicum hirundinaria													+	
Viola odorata s.l.			+		+	+	+	+			+			
Розподіл дерев і чагарників за висотою														
Ярус дерев (>5,0 м)														
Acer campestre	1			+	2	3	1				+		1	
Acer platanoides					2									
Acer pseudoplatanus									2					
Acer tataricum														+
Carpinus betulus	5	5	5	4	4		5	5	5	5	5	5	5	5
Cerasus avium				+										
Crataegus curvisepata														+
Fraxinus excelsior						2								
Quercus robur	4	3	3	4	3	5	4	5	4	4	4	4	4	5
Tilia cordata		1		+	4		1	2	3					
Ulmus carpinifolia													1	
Ярус чагарників (0,5-5,0 м)														
Acer campestre	2	+	+	1	2	2	1	+	2	1	2	1	+	+
Acer platanoides		+	+	+	2		1		1		+		+	+
Acer tataricum				+		1					+		+	
Carpinus betulus	1		+	1		+	+	+	+	1	1		+	
Cerasus avium	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+		+	+
Cornus mas					1	+		+					1	+
Corylus avellana		+		+		1	+	+	+	+		+		
Crataegus curvisepala	+	+				+	+	+	+		+	+		
Euonymus europaea	+				+	+	+	+		+				
Euonymus verrucosa	+		+		+	+								
Euphorbia amygdaloides	+		+	+	+	1	+			+	+	+	+	+
Fraxinus excelsior												+	+	+
Grossularia reclinata					+	+								
Lonicera xylosteum	+					+								+
Rosa sp.	+		+											
Sambucus nigra	+	+				+								
Swida sanquinea						+								
Tilia cordata			+	+	+	1	+	+	+	+	1		+	
Ulmus carpinifolia	+	+	+	+	+	+		+	1	1	+			+
Ulmus glabra			+	+					+		+			
Viburnum lantana					+	+				+	+	+		
Ярус трав (<0,5 м)														
Acer campestre	+		1	1	1	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Acer platanoides			+	+	2		1			+			+	+
Acer pseudoplatanus										+	+			
Acer tataricum			+	+			+					+	+	+
Carpinus betulus	+			+		+	+	+	3	+	+	+	+	

Cerasus avium	.	.	+	+	+	+	+	.	.	.	.	.	.	.
Cornus mas	.	.	.	.	+	.	+	.	.	.	+	+	.	.
Corylus avellana	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	+
Crataegus curvisepala	+	+	+	+	.	.	+	+	.	+	.	+	.	+
Euonymus europaea	+	+	+	+	+	2	+	+	+	+	+	+	+	+
Euonymus verrucosa	+	.	+	+	.	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Fraxinus excelsior	.	.	.	.	.	1	+	+	.	.	.	+	+	+
Lonicera xylosteum	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	1	.	+	+
Populus tremula	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Quercus robur	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Rosa sp.	.	.	+	.	.	+	.	.	.	.	+	.	.	.
Sambucus nigra	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Swida sanquinea	+	.	.	+	+	1	.	1	.	+	+	+	.	.
Tilia cordata	.	+	.	+	+	.	.	+	.	+	.	+	.	.
Ulmus carpinifolia	.	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.
Ulmus glabra	.	.	.	.	+	.	+	.	.	.	+	+	.	.
Urtica dioica	+	+	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.	.
Viburnum lantana	+	.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

Синтаксони: 1 – Isopyro-Carpinetum corydaletosum cavae, 2 – Isopyro-Carpinetum caricetosum pilosae, 4 – Isopyro-Carpinetum meliectosum pictae.

Площа всіх описів – 900 кв. м.

Автори, дати описів, середня (максимальна) товщина дерев:

1 (9) – Онищенко В.А., 30.04.2004+24.07.2004, C.b. – 25 (30) см, Q.r. – 40 (50) см, A.c. – 27 см;
2 (12) – Онищенко В.А., 30.04.2004+24.07.2004, C.b. – 20 (25) см, Q.r. – 40 (50) см;
3 (1) – Онищенко В.А., Любінська Л.Г., 29.04.2004+25.07.2004, кв. 31;
4 (10) – Онищенко В.А., 30.04.2004+24.07.2004, Q.r. – 35 см, C.b. – 20 см;
5 (6) – Онищенко В.А., Любінська Л.Г., 29.04.2004+25.07.2004, T.c. – 40 (50) см, Q.r. – 90 см, C.b. – 30 (45) см
6 (2) – Онищенко В.А., Любінська Л.Г., 29.04.2004+25.07.2004, кв. 29, F.e. – 65 см, A.c. – 22 см, Q.r. – 45 (50) см;
7 (3) – Онищенко В.А., Любінська Л.Г., 29.04.2004+25.07.2004, кв. 29, C.b. – 22 (28) см, Q.r. – 40 (55) см, T.c. – 20 см;
8 (4) – Онищенко В.А., Любінська Л.Г., 29.04.2004+25.07.2004, кв. 29;
9 (8) – Онищенко В.А., 30.04.2004+24.07.2004, T.c. – 27 (35) см, C.b. – 30 (40) см, A.ps. – 37 см, Q.r. – 50 (70) см;
10 (7) – Онищенко В.А., 30.04.2004+24.07.2004, Q.r. – 40 (60) см, C.b. – 30 (45) см;
11 (5) – Онищенко В.А., Любінська Л.Г., 29.04.2004+25.07.2004, кв. 24, C.b. – 15 (22) см, F.e. – 22 см, Q.r. – 25 (30) см, кв. 24;
12 (11) – Онищенко В.А., 30.04.2004+24.07.2004;
13 (13) – Онищенко В.А., 30.04.2004+24.07.2004, C.b. – 12 (18) см, Q.r. – 25 (30) см, A.c. – 10 см;
14 (14) – Онищенко В.А., 30.04.2004+24.07.2004, C.b. – 15 (25) см, Q.r. – 25 (40) см.

Скорочення: A.c. – Acer campestre, A.ps. – Acer pseudoplatanus, C.b. – Carpinus betulus, F.e. – Fraxinus excelsior. Q.r. – Quercus robur, T.c. – Tilia cordata.

класифікацією рослинності) Isopyro thalictroidis-Carpinetum Onyshchenko 1998 союзу Carpinion betuli Issler 1931. Ця асоціація була вперше описана на матеріалі з природного заповідника „Медобори". Пізніше були опубліковані описи цієї асоціації з Журавлівської дачі (Тульчинський район Вінницької області) [2]. До асоціації належать угруповання з добре вираженими ознаками союзу Carpinion (висока частота трапляння *Carpinus betulus*, *Cerasus avium*, *Stellaria holostea*), рисами зональних лісів лісостепової зони (висока частота *Acer campestre*, декількох видів весняних ефемероїдів, і, навпаки, низька частота слабоацидофільних видів, характерних для грабово-дубових лісів лісової

зони) та із значною постійністю таких видів як *Isopyrum thalictroides*, *Polygonatum latifolium*, *Arum besseranum*, *Acer pseudoplatanus*. Описи з Панівецької дачі цілком відповідають цим критеріям, зокрема, *Polygonatum latifolium* має частоту 100 %, *Isopyrum thalictroides* – 50 %, *Arum besseranum* – 57 %, постійність *Acer pseudoplatanus* невисока – 14 %.

Особливості угруповань асоціації Isopyro thalictroidis-Carpinetum з Панівецької дачі в порівнянні з угрупованнями асоціації інших досліджених лісових масивів у межах ареалу Isopyro thalictroidis-Carpinetum (природного заповідника „Медобори", Журавлівської дачі) – висока частота *Euphorbia amygdaloides* (64 %), *Galium intermedium* (57 %), *Vicia sepium* (43 %) та *Lathyrus niger* (36 %). Тут немає *Dentaria glandulosa* – виду, звичайного в більш гумідних частинах Поділля, немає *Anemone nemorosa* (в Медоборах це найчисельніший ефемероїд). Як і в інших лісових масивах південної частини лісостепової зони, високу частоту трапляння (93 %) має *Viburnum lantana*. Низькою є участь *Fraxinus excelsior* – виду, який часто домінує в подільських лісах, в Панівецькій дачі домінують майже виключно *Quercus robur* і *Carpinus betulus*. На 14 описів у деревостані *Fraxinus excelsior* є лише в одному описі.

Середня товщина дерев *Quercus robur* в межах геоботанічних описів – 41 см (при II бонітеті, який характерний для лісорослинних умов D_2, це відповідає віку 115 років), максимальна на опис товщина становить в середньому 53 см, найтовщий відмічений у 14 описах екземпляр мав товщину 90 см. Відповідні показники для *Carpinus betulus* – 22 см (70-80 років), 31 см і 45 см. Ліси охарактеризованого складу і віку займають більшу частину території. Лісові культури віком до 40 років мають займають меншу площу. Після створення заказника в 1974 суцільні рубки тут були майже припинені. Однак, вони трапляються навіть у наш час, коли територія, крім статусу ботанічного заказника загальнодержавного значення, має статус зони регульованої рекреації національного природного парку. Ці рубки є порушенням природоохоронних норм.

Угруповання ас. Isopyro thalictroidis-Carpinetum з Панівецької дачі мають рекордну відмічену для зональних лісових ценозів

України видову насиченість. В одному описі з середньою площею близько 900 кв.м виявляється в середньому 48 видів судинних рослин. Для порівняння ця величина в угрупованнях союзу Carpinion Журавлівської дачі (Вінницька область) – 41, Медоборів – 38, околиць м.Умань – 33, Кременецьких гір – 32, м.Києва – 30, Чорного лісу (Кіровоградська область) – 29, Цуманського лісу (Волинська область) – 28, Вулканічних Карпат біля Мукачева – 26, Закарпатської низовини біля Мукачева – 25.

Для ас. Isopyro thalictroidis-Carpinetum раніше було виділено три субасоціації (одна з них – провізорно) [4]. На матеріалі з Панівецької дачі можна виділити дві з цих субасоціацій – Isopyro thalictroidis-Carpinetum caricetosum pilosae Onyshchenko 1998 та Isopyro thalictroidis-Carpinetum corydaletosum cavae Onyshchenko 1998. Крім того, два описи з Панівецької дачі є достатньо своєрідними, щоб провізорно виділити ще одну субасоціацію – Isopyro thalictroidis-Carpinetum melicetosum pictae subass. nova prov.. Найпоширенішою в Панівецькій дачі є субасоціація Isopyro thalictroidis-Carpinetum caricetosum pilosae (диференційні види – *Campanula rapunculoides, Carex digitata, Carex pilosa, Lathyrus vernus, Viola mirabilis*). Дещо меншу площу займає субасоціація Isopyro thalictroidis-Carpinetum corydaletosum cavae (диференційні види – *Corydalis cava, Ficaria verna, Geranium phaeum, Sambucus nigra, Urtica dioica*). Ця субасоціація пов'язана переважно із зниженими місцями і схилами північної експозиції. До субас. Isopyro thalictroidis-Carpinetum melicetosum pictae належить 2 описи, зроблені на схилі південної експозиції в долині маленької річки, яка перетинає ліс із заходу на схід в північній його частині. Диференційні види – *Carex brevicollis, Brachypodium sylvatica, Bromopsis benekenii, Carex muricata, Cornus mas, Cruciata glabra, Lathyrus niger, Melica picta, Poa nemoralis, Pyrethrum corymbosum, Scutellaria altissima.* Диференційні види, спільні з субас. Isopyro thalictroidis-Carpinetum caricetosum pilosae – *Campanula rapunculoides, Carex pilosa, Viola mirabilis*. Характерним для цієї субасоціації є високе проективне покриття *Convallaria majalis*.

В наведених описах є 3 види з Червоної книги України – *Cephalanthera damasonium* (в одному описі), *Epipactis helleborine*

(в одному описі) *Lilium martagon* (в двох описах). Поза описами у заказнику відмечено ще 6 видів, занесених до Черовоної книги України – *Epipactis purpurata, Listera ovata, Neottia nidus-avis, Platanthera bifolia, Platanthera chlorantha, Scopolia carniolica.*

Список літератури:

1. Геоботанічне районування Української РСР. – Київ: Наук. думка, 1977. – 304 с.
2. Онищенко В.А., Лукаш О.В. Лісова рослинність ур. Журавлівська дача (Тульчинський район Вінницької області) // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2004. – 223, № 1. – С. 222-230.
3. Охрана важнейших ботанических объектов Украины, Белоруссии, Молдавии / Шеляг-Сосонко Ю.Р., Парфенов В.И., Чопик В.И. и др. – Киев: Наук. думка, 1980. – 392 с.
4. Onyschenko V.A. Wood Plants Communities (Fagetalia Pawl.1928) of the Medobory Reserve // Ukr. Phytosoc. Coll. ser. A, №1 (9). – 1998. – P. 97-115.

Onyshchenko V.A., Lubinska L.G.

OAK-HORNBEAM FORESTS OF THE PANIVETSKA DACHA (KHMELNYTSKA OBLAST)

The Panivetska dacha is situated near town Kamyanets-Podilsky (Khmelnytska oblast). It is a state botanical zakaznik (reserve). 14 phytosociological releves are presented. All releves belong to ass. Isopyro thalictroidis-Carpinetum (all. Carpinion). 3 subassociations are distinguished. One of them is a new provisional syntaxon. 9 species from the Red Data Book found in the forest are listed.

Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України
вул. Терещенківська, 2, Київ, 01601

Кам'янець-Подільський державний університет 32300
Кам'янець-Подільський, вул.І. Огієнка, 61

Одержано редколегією 11.07.2005 р.